

SZLAK MIEJSKI PO ZABYTKACH KLUCZBORKA

1 MURY MIEJSKIE

Mury obronne w Kluczborku powstały około XV/XVI wieku. W dolnej części mury były zbudowane z kamieni, zaś w górnej części z cegły gotyckiej. Mury obronne otaczały miasto z trzech stron: od południa, od wschodu i od zachodu. Od północy zaś naturalną obroną był podmokły i bagnisty teren. Dodatkowym umocnieniem obronnym miasta od strony północnej była drewniana palisada powstała na wale ziemnym. Do miasta można było wjechać bramą niemiecką (położoną przy obecnej ulicy Mickiewicza) oraz bramą polską (położoną przy obecnej ulicy Krakowskiej). Żadna z bram nie dotrwała do czasów współczesnych. Najlepiej zachowany dziś fragment murów znajduje się po południowej stronie miasta. Tutaj widoczne jest także zagłębienie terenu, będące śladem dawnej fosy oraz sklepienie pod, którym wypływała rzeka zasilająca dawny młyn zamkowy. Fragment murów miejskich zachował się także od strony wschodniej, tuż przy dawnej baszcie zamkowej.

2 KOŚCIÓŁ EWANGELICKI

Pierwszy drewniany kościółek był już wzmiankowany w 1298 r. Obecna świątynia składała się z prezbiterium powstałego w XIII w. oraz nawy z XIV w. W 1527 r. kościół został przejęty przez ewangelików i z krótką przerwą w latach 1700-1707 pozostaje w ich posiadaniu do dnia dzisiejszego. W wyniku częstych pożarów kościół był wielokrotnie niszczone i odbudowywany. Najtragiczniejszy pożar w dziejach Kluczborka miał miejsce 23 kwietnia 1737 r., który strawił prawie całe miasto: Tak Wielką Katastrofę opisał w swojej kronice miejscowy pastor Adam Thuler: „W trzecie święto wielkanocne krótko po północy, dobre miasto Kluczbork z woli wszechmogącego Boga zostało nawiedzone straszliwym ogniem z niebios, który w dwie godziny strawił całe miasto oraz bez możliwości ratunku umiłowany kościół, plebanię i szkoły obrócił w popiół. Ludzie niewiele lub nic nie uratowali z dobytku. W drugi dzień Wielkanocy odprawiliśmy ostatnie nabożeństwo w ciszy i spokoju Pańskim, ale trzecie święto stało się dniem żałoby. (...) Nic nie pozostało z dzwonów, ławek, pięknego chóru - wszystko zostało obrócone w popiół”. Po tym wielkim pożarze, wnętrze kościoła zostało ponownie gruntownie przebudowane. Obecny wystrój świątyni wykonał wrocławski rzeźbiarz Leopold Jaschke w latach 1750-1760. Ołtarz, ambona, chrzcielnica i prospekt organowy wykonano w stylu rokoka, w którym dominuje kolor biały i złoty. W latach 1795-1797 nadbudowano górną kondygnację wieży, a w 1806 roku zamontowano na niej zegar. W latach 1708-1769 plac wokół kościoła służył jako cmentarz.

Pod koniec lat 80-tych powstała Fundacja Kluczborskich Wieczorów Muzycznych, dzięki której co roku w okresie maj – wrzesień w kościele odbywają się koncerty organowe z udziałem słynnych wykonawców krajowych i zagranicznych.

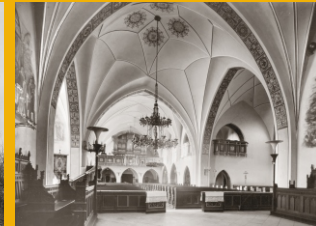
3 RYNEK - RATUSZ

Pierwszy, drewniany ratusz powstał prawdopodobnie na pocz. XV w. Ratusz ten spłonął podczas wielkiego pożaru miasta, który miał miejsce 23 kwietnia 1737 r. Po pożarze budynek ratusza został odbudowany dopiero w 1752 r., z uwagi na trwającą w latach 1740-1741 wojnę prusko-austriacką. Do ratusza dobudowano także 12 domów kramarskich, usytuowanych w dwóch rzędach i stykających się tylnymi ścianami, zwanymi przez mieszkańców, ze względu na swą ilość i monumentalność, mianem „Dwunastu Apostołów”. 25 czerwca 1925 r. pożar zniszczył większość zabudowy, pozostawiając jedynie budynek ratusza oraz cztery najbliższe kamieniczki. W wyniku pożaru śmierć poniosły 3 osoby. Cztery najmniej zniszczone kamienice zostały odbudowane w 1926 r. według projektu architekta miejskiego Alfreda Lenza. W miejscu pozostałych kamieniczek utworzono skwer miejski, zaś gołe od zachodniej strony ściany kamienic wzbogacono arkadowymi podcieniami z balkonem. W naczółku na dachu umieszczono natomiast płaskorzeźbę przedstawiającą ratusz z barokowymi kamieniczkami przed pożarem. W latach 2011-2012 przeprowadzony został remont ratusza, połączony z rewitalizacją przestrzeni rynkowej. W trakcie remontu w lipcu 2012 r. w iglicy wieży ratuszowej odnaleziono dokumenty dotyczące budowy i przebudowy ratusza (dokumenty datowane są na 1752 r., 1858 r. i 1926r.). Dzięki tym dokumentom znana jest dokładna historia ratusza w latach 1737 - 1926.

4 DAWNA SYNAGOGA ŻYDOWSKA

W XIX w. wyznawcy judaizmu w Kluczborku stanowili ok. 10% ogółu mieszkańców miasta. Pierwsza bożnica powstała w Kluczborku w 1856 r. w prywatnym domu. Okazała się jednak zbyt mała dla wyznawców judaizmu. Wówczas zapadła decyzja o budowie synagogi. Jej uroczystego otwarcia dokonał 15 września 1886 r. rabin dr Munz z Gliwic. Synagoga została wybudowana w stylu romańsko - mauretańskim według projektu powiatowego budowniczego Friedricha. Charakterystycznym elementem synagogi była wielka kopuła wieńcząca fasadę oraz dwie mniejsze wieżyczki zwieńczone szpiczastymi daszkami. Na kopule znajdowała się gwiazda Dawida. Sklepienie głównej sali modlitw było wykonane z drewna pokrytego malowidłami. Budowla nie przetrwała do czasów współczesnych. Podczas tzw. kryształowej nocy z 9 na 10 listopada 1938 r., rozpoczynającej pogrom Żydów w Rzeszy Niemieckiej, została ona spalona. Następnie pozostałości po wypalonej synagodze zostały wyburzone i rozebrane.

5 KOŚCIÓŁ P.W. MBWW

Kościół został wzniesiony w latach 1911 - 1913 w stylu neogotyckim, wzorowany w ogólnej koncepcji na wrocławskim kościele św. Krzyża. Autorami projektu byli Oskar Hossfeld i Carl Schabik, zaś pracami budowlanymi kierował Thomas Skaletz. Prace przy wykonywaniu fundamentów kościoła rozpoczęto w listopadzie 1910 r. We wrześniu 1911 r. ustawiono wieżbę dachową i 25 metrową wieżę. W latach 1912-1913 urządzono wnętrze kościoła. Drewniane stalle i ławki wykonali stolarze z Żórawiny k. Wrocławia. Ołtarz główny z bogatą ornamentyką snycerską i ambonę wykonano w warsztacie Schreiner w Monachium. Natomiast ołtarze boczne są dziełem rzeźbiarza Frilhase z Erfurtu, a piękne witraże przedstawiające postacie świętych pochodzą z warsztatu Linnemana z Frankfurtu nad Menem. 32-głosowe organy zbudował znany organmistrz Wilhelm Sauer. Uroczystej konsekracji świątyni dokonał kardynał Jerzy Kopp z Wrocławia w dniu 1 czerwca 1913 r. Z 3 dzwonów zamontowanych w kościele w 1911 r. zachował się jeden, gdyż pozostałe zostały zarekwirowane przez armię niemiecką ok. 1943 r.

6 PARK MIEJSKI

Park Miejski w Kluczborku został założony pod koniec XIX w. Powierzchnia parku wynosi 22,3 ha i płynnie przechodzi w obszar leśny. Park Miejski został wpisany do rejestru zabytków w 1976 roku. W latach 2009/2010 Park Miejski przeszedł gruntowną rewitalizację. W kluczborskim parku stwierdzono występowanie około 200 gatunków roślin. Spośród drzew najliczniej występują tu dęby i lipy, ale można tu zobaczyć także okazy rzadszych drzew takich jak: miłorząb japoński, grójecznik japoński, ambrowiec balsamiczny, metasekwoja chińska. Ponadto w parku występują rododendrony, azalie, tawuły japońskie, bukszpany. Na terenie parku znajduje się także łąka kwietna, na której kwitną chabry, maki, fioletki. W sąsiedztwie parku miejskiego znajdowało się kąpielisko miejskie. Kompleks basenów otwarty został 8 czerwca 1918 r. Kąpielisko zostało zamknięte w latach 90-tych XX wieku. W jego miejscu powstało boisko ze sztuczną nawierzchnią, skatepark, siłownia na wolnym powietrzu, a także trampoliny ziemne. Z kąpieliskiem sąsiadował oddany do użytku w 1927 r. stadion miejski. W skład kompleksu sportowego wchodziło: boisko do piłki nożnej, żużlowa bieżnia, dwie skocznie do skoków w dal, skocznia do skoków w zwyz i koło do pchnięcia kulą. Zawodnicy mogli też skorzystać z pełni wyposażonych, nowoczesnych szatni. Obecnie stadion jest głównym zapleczem sportowym klubu MKS Kluczbork.

7 GLORIETA

Glorieta to pomnik upamiętniający poległych podczas I wojny światowej mieszkańców Kluczborka. Pomnik został zaprojektowany przez architekta Hans Mühlfeld z Westfalii. Glorieta została postawiona na sztucznie usypanym wzniesieniu. Bryłę pomnika stanowiły cztery wapienne filary przykryte miedzianym dachem zwieńczonym połączoną kulą z żelaznym krzyżem. Wewnątrz budowli we wnękach umieszczone zostały tablice z piaskowca, w których wyrzeźbione zostały nazwiskami 448 mieszkańców Kluczborka poległych podczas I wojny światowej. Co ciekawe wśród większości nazwisk mających niemieckie i polskie brzmienie, znajdują się także nazwiska o francuskim brzmieniu. To potomkowie, byłych żołnierzy z czasów napoleońskich, którzy osiedli na tych terenach. Wewnątrz pod kopułą znajduje się także napis w języku niemieckim: „Im Kampfen und Sterben, in Frene un Tat sind wird Eure Erben, alles ist saat”, co w tłumaczeniu na polski oznacza: „W walkach i cierpieniach, w trudach i czynach to jest i będzie Wasze dziedzictwo, taka jest potrzeba”. W kuli znajdującej się na dachu umieszczono listę darczyńców, dzięki którym pomnik powstał. Uroczyste odsłonięcie pomnika nastąpiło 30 października 1927 r. W wydarzeniu tym wzięło udział ok. 8 tysięcy osób. Do końca II wojny światowej pod pomnikiem organizowano uroczystości patriotyczne. Z tego miejsca mieszkańcy Kluczborka udawali się w milczącym marszu, z zapalonymi lampionami na kluczborski rynek i z powrotem. W ramach rewitalizacji parku miejskiego w 2010 roku, glorieta została gruntownie odnowiona.

8 DOM KATECHETYCZNY

W tym miejscu prawdopodobnie już w średniowieczu istniał drewniany kościółek pw. Św. Trójcy zwany cmentarnym. Kościół przynależał do kościoła farnego p.w. Zbawiciela. W 1558 r. kościół został przejęty przez ewangelików. W 1659 r. kościół został powiększony. Od 1708 r. kościół stał się miejscem kultu dla katolików. W 1713 r. drewniany kościół otrzymał wieżę, a w latach 1725 - 1726 powiększono go ponownie oraz ogrodzono całą budowlę. W 1823 r. drewniany kościół został zastąpiony murowanym pw. św. Piotra i Pawła. W 1929 r. kościół został wykupiony przez władze i służył jako kaplica dla pacjentów szpitala dla umysłowo chorych. W 1945 r. budynek uległ pożarowi. Został odbudowany w latach pięćdziesiątych XX wieku i obecnie stanowi dom katechetyczny. Obok kościoła znajdował się najstarszy cmentarz miejski, użytkowany od założenia miasta aż do 1886 roku.

9 MUZEUM IM. KS. JANA DZIERŻONA

W miejscu obecnego Muzeum im. ks. Jana Dzierżona już w XIII w. istniał dwór książęcy, zastąpiony w XIV w. murowanym zamkiem. Najstarsza zachowana wzmianka w źródłach o zamku pochodzi z 1581 r. Książęta legnicko-brzescy - ówczesni właściciele Kluczborka - w 1590 r. przebudowali zamek w piętrową budowlę o gotyckich oknach. W 1720 r. zamek został przebudowany na siedzibę administracji kluczborskich dóbr cesarskich. W XIX w. mieścił się tutaj kolejno urząd skarbowy oraz sądy różnej instancji. Dopiero w 1854 roku budynek otrzymuje drugą kondygnację. W 1907 r. dawna wieża zamkowa zostaje podwyższona i przebudowana na wieżę ciśnień, otrzymując nowy dwustopniowy dach namiotowy. Celem usprawnienia komunikacji w tej części Kluczborka i poprowadzenia ruchu ulicznego poza obręb murów miejskich w latach 1931 - 1932 wyburzono część dolną budynku i stojący na jego na jego tyłach królewski magazyn solny. W 1959 r. w budynku powstało Muzeum im. Jana Dzierżona jako Oddział Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu. W 1962 r. przekształcone zostało w muzeum regionalne.

10 DAWNY ZAKŁAD DLA UBOGICH

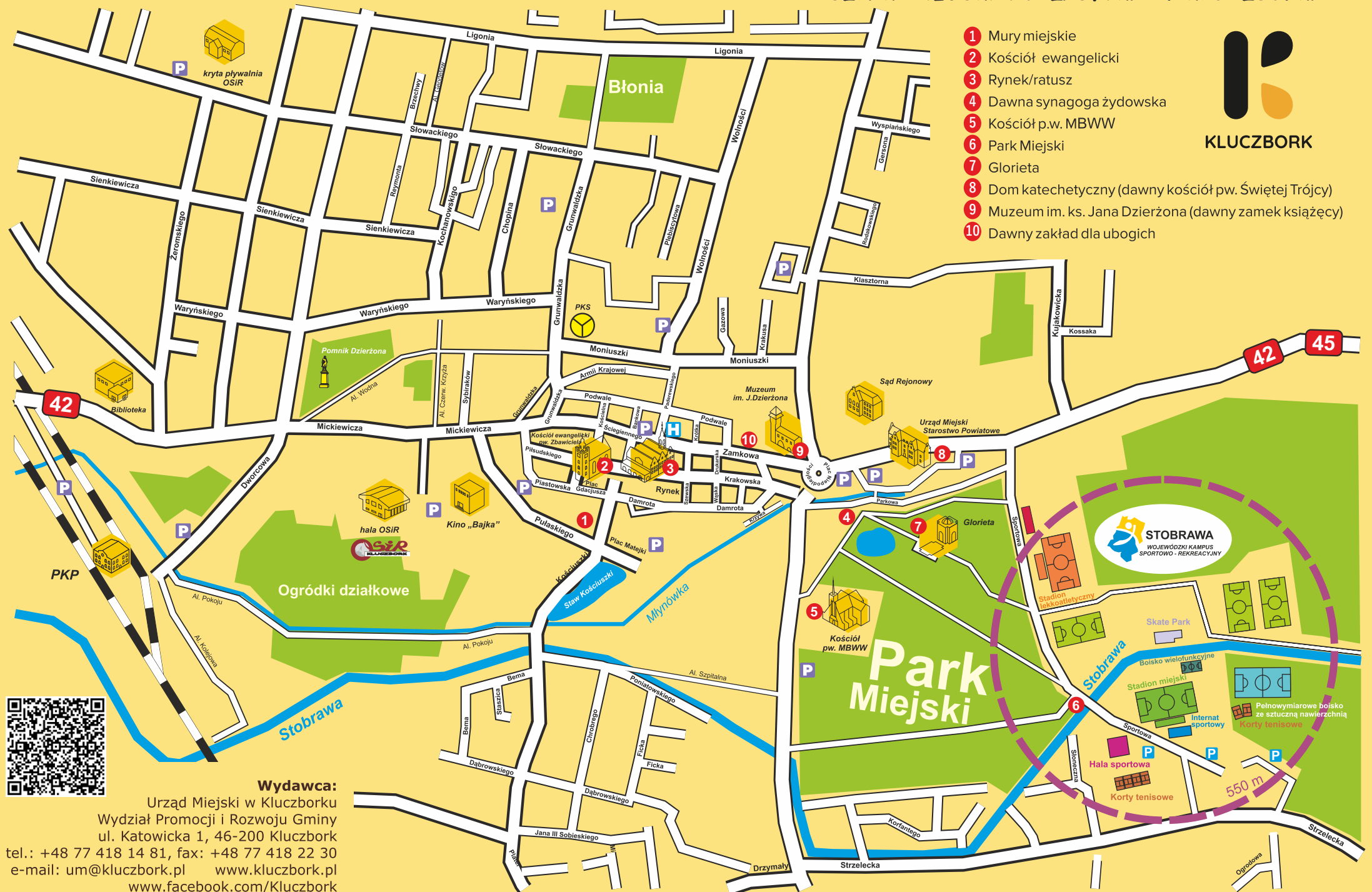
Budowla powstała w miejscu dawnej komandorii krzyżowców z czerwona gwiazdą, zniszczonej w latach 1736-1737 podczas pożaru miasta. W 1776 r. król pruski Fryderyk II Wielki założył fundację, której celem było wybudowanie budynku, który byłby schronieniem dla biednych, inwalidów, bezdomnych, żebraków. Klasycystyczna budowla wzniesiona została na planie wydłużonego prostokąta z dwoma poprzecznymi skrzydłami bocznymi tworzącymi rzut zbliżony do litery H. Autorem projektu był Karol Gotthard Langhans, słynny architekt przełomu XVIII/XIX wieków (zaprojektował m.in. Bramę Brandenburską w Berlinie), który też osobiście kierował pracami budowlanymi. Uroczyste otwarcie krajowego Zakładu dla Ubogich miało miejsce 23 maja 1779 roku. Budynek mógł pomieścić ok. 500 biednych, inwalidów, bezdomnych, żebraków. Od 1804 r. w budynku mieści się także szpital. W wyniku pożaru w 1819 r. obiekt zostaje w znacznym stopniu zniszczony. W latach 1820-1823 budynek zostaje odbudowy ze zmianami i uproszczeniami architektonicznymi. W 1874 roku budynek zostaje przekształcony w lokalny szpital dla umysłowo chorych. W budynku 14 grudnia 1939 roku utworzono pierwszy na Śląsku jeniecki obóz oficerski Oflag VIIIA Krezuburg. W 1943 r. obóz oficerski przekształcono w IIag VIII/Z - obóz dla internowanych obywateli państw wrogich III Rzeszy.

SZLAK MIEJSKI PO ZABYTKACH KLUCZBORKA

KLUCZBORK

- 1 Mury miejskie
- 2 Kościół ewangelicki
- 3 Rynek/ratusz
- 4 Dawna synagoga żydowska
- 5 Kościół p.w. MBWW
- 6 Park Miejski
- 7 Głorieta
- 8 Dom katechetyczny (dawny kościół pw. Świętej Trójcy)
- 9 Muzeum im. ks. Jana Dzierżona (dawny zamek książęcy)
- 10 Dawny zakład dla ubogich

Wydawca:

Urząd Miejski w Kluczborku
Wydział Promocji i Rozwoju Gminy
ul. Katowicka 1, 46-200 Kluczbork
tel.: +48 77 418 14 81, fax: +48 77 418 22 30
e-mail: um@kluczbork.pl www.kluczbork.pl
www.facebook.com/Kluczbork